

YTTRANDE
Dnr S2021/04731
Regeringskansliet
Socialdepartementet

Stockholm den 28 oktober 2021

Tillgänglighetsdirektivet, SOU 2021:44

Sammanfattande synpunkter

Svensk biblioteksforening har givits möjlighet att svara på SOU 2021:44. Vi svarar ur ett biblioteksperspektiv på de frågor som rör e-medier och hur dessa påverkar bibliotekens uppdrag med likvärdig tillgång och läsuppdraget. Foreningen är överlag positiva till förslaget att e-böcker ska kunna läsas med talsyntes eftersom det bidrar till ökad jämlikhet. Vi ser dock att det finns en risk att de som är i behov av tillgängliga medier i hög omfattning blir hänvisade till den reguljära marknaden. De innebär en ojämlikhet att de i huvudsak är hänvisade till marknaden jämfört med de som kan låna tryckt text på biblioteken.

Allmänt

Svensk biblioteksforening formulerar sina synpunkter utifrån ett biblioteksperspektiv.

Förslag 16.3.7: Myndigheten för tillgängliga medier (MTM) ska utöva tillsyn över krav på tillgänglighet för e-böcker och ändamålsenlig programvara. Svensk biblioteksforening ställer sig bakom detta förslag. Myndigheten för tillgängliga medier (MTM) har i dagsläget till uppdrag att bland annat tillgängliggöra litteratur för personer med syn- och läsnedsättningar. MTM kan fortsatt vara samverkanspartner och stöd genom den svenska biblioteksmodellen. Vi anser i likhet med utredningen att det är en fördel att ta tillvara den kompetens som finns på MTM när marknaden e-böcker i framtiden ska bli tillgängliga för alla.

Det finns ett stort behov av att säkerställa en likvärdig medietillgång över hela landet, oavsett vilket format som användarna efterfrågar. (Ur yttrande till Nationell biblioteksstrategi 2019.) En ökad hänvisning till kommersiella alternativ kan inte ses som likvärdig tillgång. Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska enligt 4 § bibliotekslagen (2013:801) "ägna särskild uppmärksamhet åt personer med funktionsnedsättning, bland annat genom att utifrån deras olika behov och förutsättningar erbjuda litteratur och tekniska hjälpmedel för

att kunna ta del av information". Det innebär, bland annat, att folkbibliotek ska erbjuda talböcker eller motsvarande. Förmedlingen av tillgänglig litteratur behöver säkras, likaså en väl avvägd balans mellan MTM:s särlösningar och andra möjligheter till tillgänglig läsning.

En övergång från talböcker till e-böcker upplästa med talsyntes kommer att göra att utlåningen i högre grad kan ske mer på lika villkor för personer med och utan funktionsnedsättningar då de kommer att låna samma böcker. Ska e-böcker vara mer tillgängliga vid biblioteken för personer med funktionsnedsättning och lässvårigheter, behöver antingen lagstiftaren reglera detta eller så behöver förlagen och biblioteken teckna särskilda avtal för ändamålet.

När samtliga e-böcker kan läsas genom talsyntes kommer den kommersiella bokmarknaden att bli mer jämlik. Personer i behov av talböcker kommer inte att behöva vänta på att MTM ska utkomma med en talboksutgåva, utan kan direkt tillgodogöra sig litteratur på samma marknad som den som kan läsa pappers- eller e-böcker. På så sätt är den kommersiella bokmarknaden redan mer jämlik med den allt större marknaden av ljudböcker. De saknar dock vissa funktioner som talböcker har. För att e-böcker som kan läsas med talsyntes ska kunna ersätta talböcker på sikt, måste dessa innehålla samma funktioner.

Det finns en risk att en mer tillgänglig e-bok kan göra det mindre tillgängligt för låntagarna i behov av litteratur i ett tillgängligt format. E-böcker är, i dagsläget, dyra för biblioteken och de har inte möjlighet att inneha ett stort bestånd. Förlag sätter även populära böcker i "karantän" så att bibliotek inte kan köpa in böckerna som e-böcker förrän en viss tid efter utgivning. Nya och populärare e-böcker är också väsentligt dyrare för biblioteken att låna ut än äldre e-böcker. Dagens höga kostnader för e-böcker kan leda till att tillgången till tillgänglig litteratur för personer med speciella behov på biblioteken faktiskt minskar. Här måste staten gå in och garantera tillgången till e-böcker på biblioteken för att de ska kunna tillgodose dessa behov enligt bibliotekslagen.

I detta ärende har Svensk biblioteksförningens generalsekreterare Karin Linder beslutat. Karin Martinsson har varit föredragande.